

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО УКРАЇНИ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ

Ситкіна М.В.

Однією із загальносвітових тенденцій розвитку сучасної цивілізації є всеосяжна інформатизація процесів життєдіяльності суспільства. Інформаційно-технологічні зміни відображають сучасні та перспективні потреби суспільства, зміцнюють його здібності і розширюють можливості. У зв'язку з цим досить актуальним є питання оцінки стану інформаційного суспільства України та перспектив його розвитку в майбутньому, як рушійної сили конкурентноздатності країни у світовому просторі, джерела пошуку нових фінансових можливостей та економічних перспектив за умов складної економічної та воєнної ситуації.

В статті проведено аналіз основних ресурсних блоків структури інформаційного суспільства України шляхом співставлення та порівняння з тенденціями світових аналогів. За отриманими результатами надано оцінку загального рівня впровадження інформаційного суспільства в національному просторі, виокремлено напрями, що слугують каталізаторами та аутсайдерами інформатизації, а також запропоновано можливі шляхи покращення стану інформаційного суспільства України.

Ключові слова: інформаційне суспільство, світові рейтинги, індекси інформаційного суспільства, інформація, знання, інформаційно-комунікативні технології.

**ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО УКРАИНЫ:
МИРОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ**

Сыткина М.В.

Одной из общемировых тенденций развития современной цивилизации является всеобъемлющая информатизация процессов жизнедеятельности общества. Информационно-технологические изменения отражают современные и перспективные потребности общества, укрепляют его способности и расширяют возможности. В связи с этим достаточно актуальным является вопрос оценки состояния информационного общества Украины и перспектив его развития в будущем, как движущей силы конкурентоспособности страны в мировом пространстве, источнике поиска новых финансовых возможностей и экономических перспектив в условиях сложной экономической и военной ситуации.

В статье проведен анализ основных ресурсных блоков структуры информационного общества Украины путем сопоставления и сравнения с тенденциями мировых аналогов. По полученным результатам дана оценка общего уровня внедрения информационного общества в национальном пространстве, выделены направления, которые служат катализаторами и аутсайдерами информатизации, а также предложены возможные пути улучшения состояния информационного общества Украины.

Ключевые слова: информационное общество, мировые рейтинги, индексы информационного общества, информация, знания, информационно-коммуникативные технологии.

INFORMATION SOCIETY OF UKRAINE: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL OPPORTUNITIES

Sytkina M.V.

One of the global trends of development of modern civilization is the comprehensive computerization of processes in the functioning of society. Information and technological changes reflect current and future needs of society, consolidate its abilities and expand opportunities. Accordingly, the author considers that an assessment of information society in Ukraine and prospects of its future development is very relevant issues. Since this will be the driving force of the country's competitiveness in the global space, the source of new financial opportunities and economic prospects even in the current difficult economic and military situation.

The article presents the results of analysis of the basic resource blocks of structure of information society in Ukraine, which is conducted by confrontation and comparison with trends of world analogues. According to the results, the author carries out evaluating the overall level of implementation of information society in the national space, identifies directions that serve as catalysts and outsiders of information, and suggests possible ways to improve the Information Society in Ukraine.

Key words: information society, global ratings, indexes of information society, information, knowledge, information and communication technologies.

Вступ: Рівень розвитку інформаційних технологій визначає конкурентоспроможність економіки на мікро-, мезо- та макрорівнях. За оцінками Міжнародного союзу електрозв'язку (МСЕ), у 2020 р. кількість приєднаних до мережі пристроїв у 6 разів перевищуватиме кількість підключених до мережі людей (25 млрд пристроїв проти близько 4,5 млрд «підключених» людей), а 10% зростання рівня проникнення широкосмугового доступу збільшить ВВП на 1%. За оцінками Єврокомісії, якщо заходи ЄС щодо зменшення цифрової нерівності виявляться успішними, то через п'ять років європейська економіка зросте на 85 млрд євро. Щорічне зростання буде досягати 17 млрд євро - близько 7,5% бюджету Євросоюзу[1]. Якщо застосувати цей відсоток до українського бюджету, то потенційне зростання склало би 30 млрд гривень в рік. Нехтуючи розвитком інформаційного суспільства в країні, можна піддати серйозному ризику перспективи довгострокового економічного зростання та завадити конкуренції в інформаційному столітті. У зв'язку з цим досить актуальним є питання оцінки стану інформаційного суспільства України та перспектив його розвитку в майбутньому, як рушійної сили конкурентноздатності країни у світовому просторі, джерела пошуку нових фінансових можливостей та економічних перспектив за умов складної економічної та воєнної ситуації. Шлях розвитку інформатизації є альтернативою відшкодування втрат від реального руйнування промислових потужностей східних регіонів України та не залежить від її територіальної структури, що, за нинішніх умов, є найбільш прийнятним в межах майбутньої невизначеності.

Ступінь дослідження: Питанню впровадження інформаційного суспільства присвячено роботи Полумієнко С., Рібакова Л., Ніколаєва Є.В., Дубова Д.В. та інших. Однак, незважаючи на масштабність досліджень даного аспекту, особливості формування та перспективи розвитку інформаційного суспільства національного простору потребують подальшого вивчення і наукового обґрунтування. Тому, предметом дослідження роботи є оцінка рівня впровадження інформаційного суспільства в Україні.

Мета дослідження полягає у виявленні, на основі проведеного аналізу, перспективних напрямів розвитку та прогалин реалізації інформаційного суспільства в Україні, що дозволить спрогнозувати місце останньої на світовій арені конкурентоспроможності на найближчу перспективу.

Завдання дослідження та методи: Для реалізації заявленої мети необхідно виконати аналіз ресурсних блоків структури інформаційного суспільства України шляхом співставлення та порівняння з тенденціями світових аналогів.

Результати дослідження: Інформаційне суспільство у сучасному розумінні – це категорія, що описує якісні суспільні трансформації, які полягають у зміщенні акцентів із виробничої до невиробничої сфери, зміні характеру інформаційних потоків, групових та індивідуальних ідентичностей [2, с.5] За визначенням Єврокомісії, інформаційним вважається таке суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі послуг, наданих з використанням інформаційно-комунікаційних технологій[3].

Виконання заявлених характеристик інформаційного суспільства відбувається за допомогою взаємодії трьох ресурсних блоків (рис. 1), де першим є інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4].

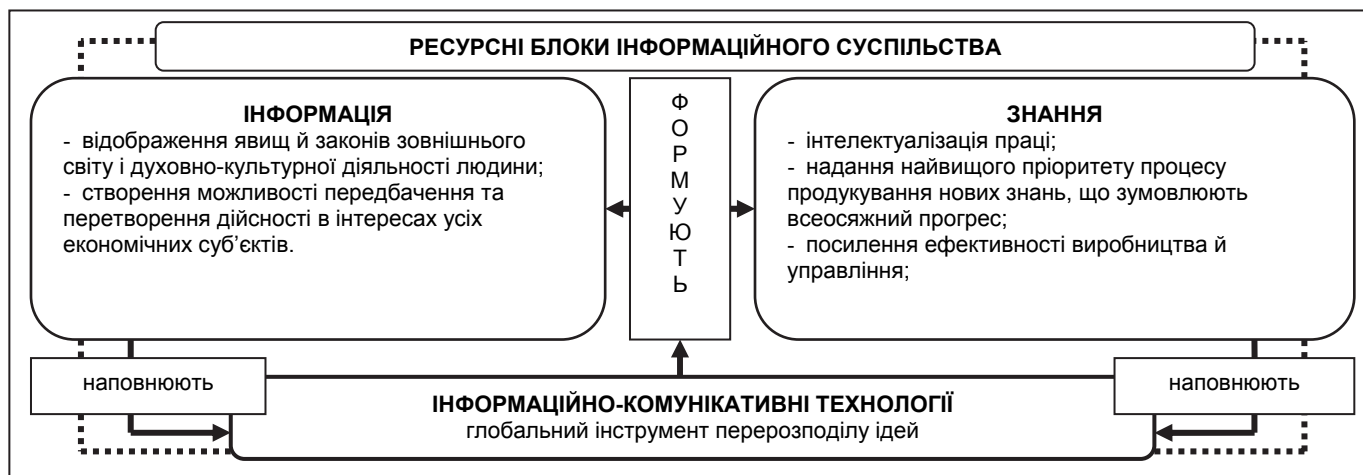

Рисунок 1. Ресурсна структура інформаційного суспільства

Другим блоком є знання – селективна, впорядкована, певним способом (методом) отримана, відповідно до певних критеріїв (норм) оформлена інформація, яка має соціальне значення і визначається як саме знання визначеними соціальними суб'єктами і суспільством в цілому [5, с.34].

Третім - інформаційно-технологічна інфраструктура або комплекс інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), що забезпечують автоматизацію інформаційних процесів в управлінні, виробництві та інших сферах життєдіяльності [6, с. 42]. Й. Масуда вважає, що комп'ютерна технологія з її фундаментальною функцією заміщувати або підсилювати розумову працю людини, здатна швидко перетворюватися в нову продуктивну силу, яка зробить можливим масове виробництво когнітивної систематизованої інформації, технології і знання [7, с. 102]. Тому, конкурентноздатні позиції подальшого розвитку світової цивілізації будуть належати країнам в яких спостерігаються такі тенденції, як:

- збільшення питомої ваги інформаційно-комунікативних технологій, продуктів та послуг у структурі ВВП;
- поява нових видів комунікацій, що здатні забезпечити ефективну інформаційну взаємодію людей в рамках зростаючого доступу до світових та національних інформаційних ресурсів;
- подолання інформаційної бідності та нерівності;
- задоволення потреб населення в інформаційних продуктах та послугах.

Та, не дивлячись на важливість впровадження ІКТ, розвиток інформаційного суспільства в будь-якій країні можливий лише за умови гармонійного поєднання трьох ресурсних блоків, де знання забезпечує можливість виникнення нового інтелектуального продукту, інформація виконує роль інфраструктури його поширення, а ІКТ являють собою джерело формування попиту на продукт. В рамках цього, спостерігаємо величезне зростання обсягів інформації, на основі якого відбувається формування диференційованого та спеціалізованого знання, яке неминуче призводить до зростання сфери послуг. Даний процес становлення інформаційної цивілізації є об'єктивним і закономірним, однак різні держави, залежно від свого інтелектуального, наукового, технологічного потенціалу та рівня розвитку, мають різні перспективи в контексті названих процесів. Високорозвинені країни світу вже пройшли початковий етап становлення інформаційного суспільства, інші розвиваються в межах постіндустріального суспільства, треті – ще не мають навіть більш-менш розвинутого індустріального сектора. Але так чи інакше, світ все більше залежить від влади інформації. Спостерігаючи окреслені тенденції відзначимо, що початком ери інформаційного суспільства в будь-якій країні є збільшення частки послуг у структурі ВВП (табл. 1).

Таблиця 1. Структура ВВП за секторами, у %

	Україна			Світ			Єврозона			Країни з нижчими доходами		
	Промисловість	Сільське господарство	Послуги	Промисловість	Сільське господарство	Послуги	Промисловість	Сільське господарство	Послуги	Промисловість	Сільське господарство	Послуги
1991	50,49	22,78	26,73	31,55	6,37	62,08	31,35	2,92	65,73	20,37	36,65	42,98
1995	42,68	15,40	41,92	30,91	4,98	64,11	29,68	2,90	67,42	23,10	34,11	42,79
2000	36,31	17,08	46,61	29,24	4,09	66,67	28,12	2,29	69,59	26,32	30,49	43,19
2005	32,35	10,40	57,26	28,37	3,40	68,23	26,31	1,77	71,92	28,38	25,99	45,63
2010	31,33	8,27	60,39	27,00	3,05	69,95	24,76	1,58	73,66	26,9	25,59	47,51
2013	26,94	10,42	62,64	26,8	3,09	70,11	24,26	1,53	74,21	27,23	25,14	47,63

* - складено автором на основі джерела [8].

Загалом, аналізуючи таблицю 1 відзначимо, що зміни в економіці України та країнах світу є аналогічними: зменшення частки первинного (сільського господарства) і вторинного (промисловість) секторів і зростання обсягу послуг. При цьому, показники України, хоч і рухаються в рамках окресленої траєкторії, значно відстають від показників світу та розвинутих країн і лише частково відрізняються від країн із низькими доходами. Дана тенденція свідчить про поступове впровадження інформаційного суспільства на вітчизняних теренах та його рівень є досить низьким для конкуренції на міжнародній арені. Для інвестиційної привабливості також це є

ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

перепоною, адже основні її фактори на початку ХХ ст. - капітал, корисні копалини та робоча сила, поступово відходять на другий план у ХІХст., пропускаючи вперед ідею та інформаційні технології. Реальний сектор залишається основою сучасної економіки, але рівень продуктивності в ньому визначається вже інформаційно-комунікаційною сферою.

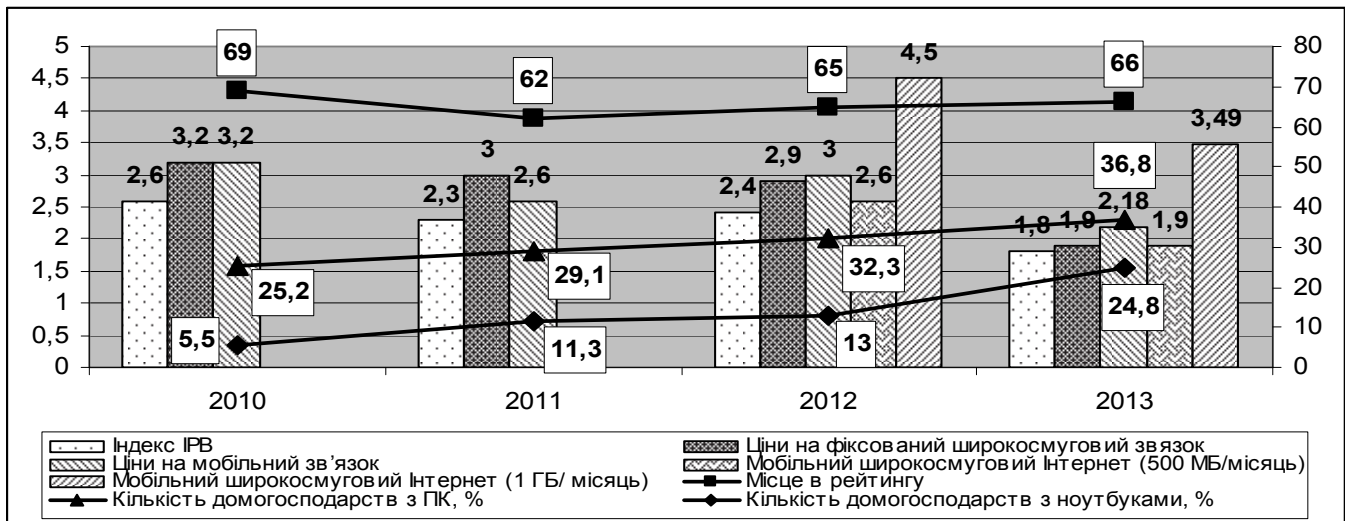
Рівень впровадження інформаційного суспільства, у більшості випадків, асоціюються саме з розвитком в країні ІКТ, які дозволяють на платформі громадянського суспільства здійснити новий еволюційний стрибок. Вони є передумовою сучасного виробництва, вирішення завдань із задоволення матеріальних і духовних потреб населення, активізації демократичних складових управління та інтеграції країни в спільноту розвинутих держав. Розвиток інформаційно-комунікативної структури суспільства апріорно уявляється в якості ведучого напрямку прогресу науково-технічного комплексу товариства, і є, одночасно, джерелом такого прогресу. Науково-технічний комплекс при цьому розглядається у відриві від культурних, соціальних, економічних, політичних і тому подібних відносин та обставин, а його розвиток інтерпретується як саморух, спрямований на задоволення власних іманентних потреб [9].

Оцінку показників за даним напрямом впровадження інформаційного суспільства в державах світу проводять в таких міжнародних організаціях, як Міжнародний Союз Електрозв'язку (ITU), Світовий економічний форум (WEF), компанія IDC, Statistical Indicators Benchmarking the Information Society (SIBIS), ЕОСР, Joint Research Center, Евростат, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), Цільова Група з ІКТ при ООН, чотири регіональні комісії ООН (UNECA, UNECLAC, UNESCAP, UNESCWA), Інститут статистики при ЮНЕСКО (UIS) і Світовий банк шляхом побудови індексів та рейтингів (табл. 2).

Таблиця 2. Показники розвитку інформаційного суспільства України

Індекс	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Індекс конкурентоспроможності WEF (Global Competitiveness Index) [10]	89 (139)	82 (142)	73 (144)	84 (148)	76 (144)
Індекс технологічної готовності WEF (Technological Readiness Index) [11]	89 (139)	82 (142)	82 (144)	84 (148)	76 (144)
Індекс мережевої готовності WEF (Networked Readiness Index) [11]	90 (138)	75 (142)	73 (142)	73 (144)	81 (148)
Індекс електронного уряду ООН (UN e-Government Index) [12]	54 (192)	-	68 (193)	-	87 (193)
Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) [13]	61 (125)	60 (125)	63 (141)	71 (142)	63 (143)
Індекс розвитку ІКТ (ICT Development Index), ITU [14]	66 (152)	67 (152)	69 (155)	68 (157)	73 (166)
Індекс розвитку Інтернету (The Web Index) [15]	-	-	-	-	46 (86)
Рейтинг свободи Інтернету (Freedom on the Net) Freedom House [16]	-	-	-	16 (60)	-

За результатами таблиці 2 можна зробити висновок, що рейтинги України у 2014 році в порівнянні з 2010 роком покращились за такими позиціями, як індекс глобальної конкурентоспроможності (з 89 до 76), індекс технологічної готовності (з 89 до 76) та індекс мережевої готовності (з 90 до 73). Дана тенденція пов'язана не лише з впровадженням нових технологій, а й зі зниженням вартості персональних комп'ютерів, телефонів, мобільного та широкосмугового зв'язку (рис.2,3).

Рисунок 2. Динаміка кошику цін за видами ІІТ-послуг України 2010-2013 р.р., у % до ВВП

За даними рисунку 2 можемо констатувати, що, не дивлячись на незначний рост в динаміці 2011-2013 років, позиція України в загальносвітовому рейтингу кошику цін на ІІТ-послуги у 2013 році покращилась на 3 пункти (з 69 до 66) шляхом зменшення сукупного індексу ІРВ на 31%. Цьому сприяло пониження вартості ІІТ-послуг мобільного зв'язку на 32% (при цьому вартість Інтернет-послуг через мобільні пристрої за останні два роки знизилась в середньому на 24,5%) і фіксованого широкосмугового зв'язку на 42%. В порівнянні з аналогічними показниками регіонів світу (рис.3), відзначимо, що маємо доволі прийнятні умови (за рівнем цін Україна поступається лише Європі) для подальшого розвитку інформаційного суспільства Паралельно зі зниженням вартості ІІТ-послуг відбувається інтенсивна комп'ютеризація населення України: кількість домогосподарств, що мають ПК у 2013 році зросла на 46% в порівнянні з 2010 роком, а відповідний показник за використанням ноутбуків зріс на 350% за аналогічний період. Дані тенденції неминучо призводять до зростання кількості користувачів мережі (рис.4,5).

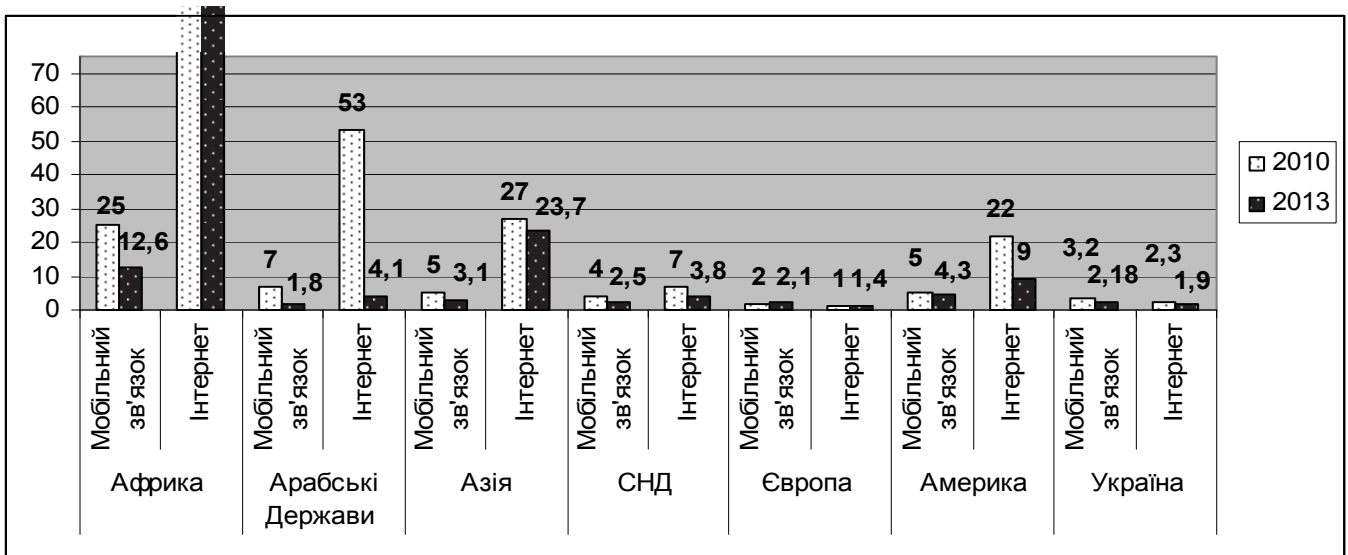

Рисунок 3. Ціни на ІТ-послуги регіонів світу за 2010 та 2013 роки, у % до ВВП

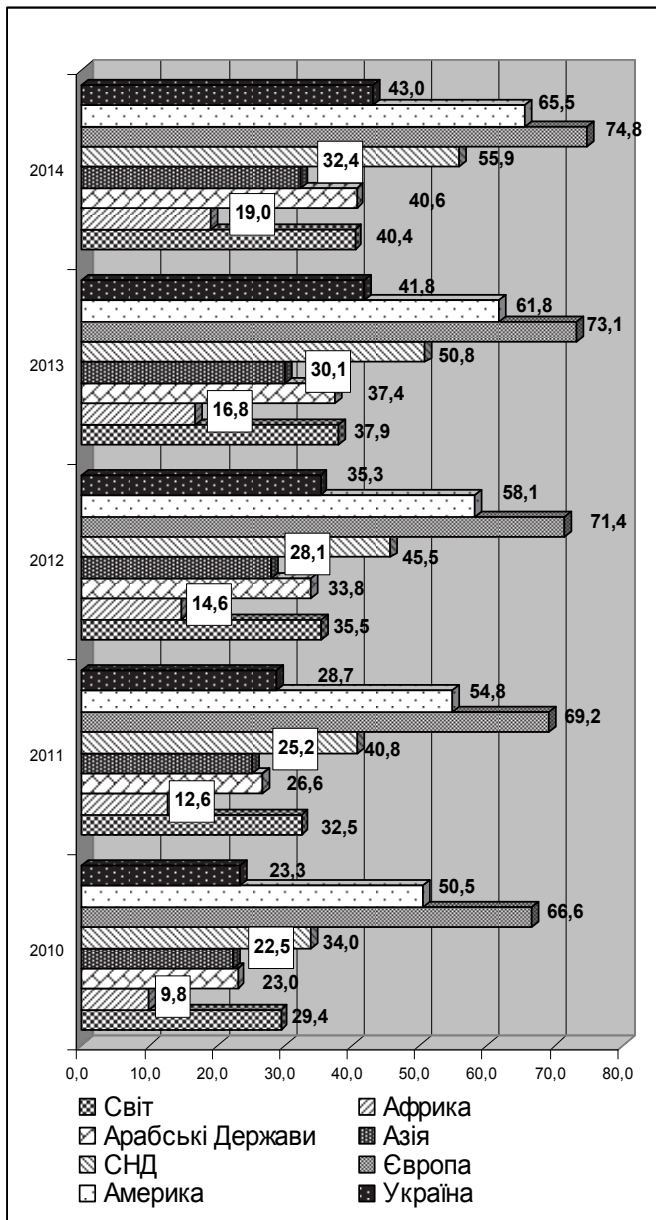

Рисунок 4. Кількість абонентів Інтернет на 100 осіб за 2010-2014 роки

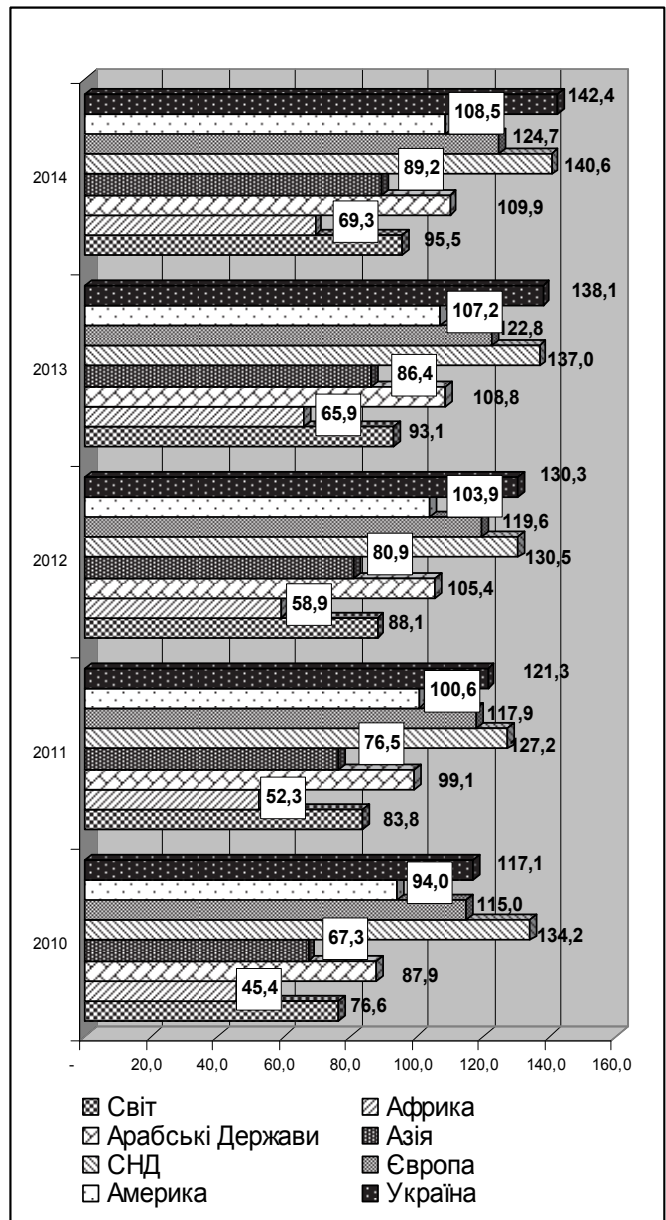

Рисунок 5. Кількість абонентів мобільного зв'язку на 100 осіб за 2010-2014 роки

ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

Аналізуючи рисунок 4, зазначимо, що кількість користувачів мережі Інтернет у 2014 році порівняно з 2010 роком збільшилась на 85%, що не дивно, адже за Індексом розвитку Інтернету та Рейтингом свободи Інтернету Україна посідає нелогані місця: 46 та 16 відповідно, потрапляючи в категорію країн з середнім рівнем розвитку за даним напрямом. Однак, значення в розмірі 43 абонентів на 100 користувачів Інтернету, не дивлячись на відносно низький рівень цін на ці послуги в порівнянні з іншими країнами, є далеким від бажаного. Так, в Європі аналогічний показник у 2014 році становить 74,8, в Америці – 65,5, а в країнах СНД – 55,5. При цьому за кількістю абонентів мобільного зв'язку, в порівнянні з регіонами світу, у 2014 році ми посідаємо першу сходинку зі значенням 142,4 абоненти на 100 осіб населення (Європа -124,7, Америка – 108,5, СНД – 140,6), збільшивши кількість абонентів на 22% в порівнянні з 2010 роком. Превалювання кількості абонентів мобільного зв'язку над користувачами Інтернет ще раз підтверджує сучасні тенденції: більшість населення земної кулі нині є користувачами стільникового зв'язку, у багатьох країнах ним обслуговується 100 % населення. Світ динамічно переходить з мобільного зв'язку другого покоління (платформа 2G) на третє (відповідно – 3G): протягом 2007 – 2010 рр. кількість країн, що здійснили такий перехід, збільшилася з 95 до 143. Тим часом прискорюється поширення нової швидкісної платформи 4G. Дедалі більша цінова доступність відповідної техніки та ІТ-сервісів додатково стимулює окреслені процеси [17].

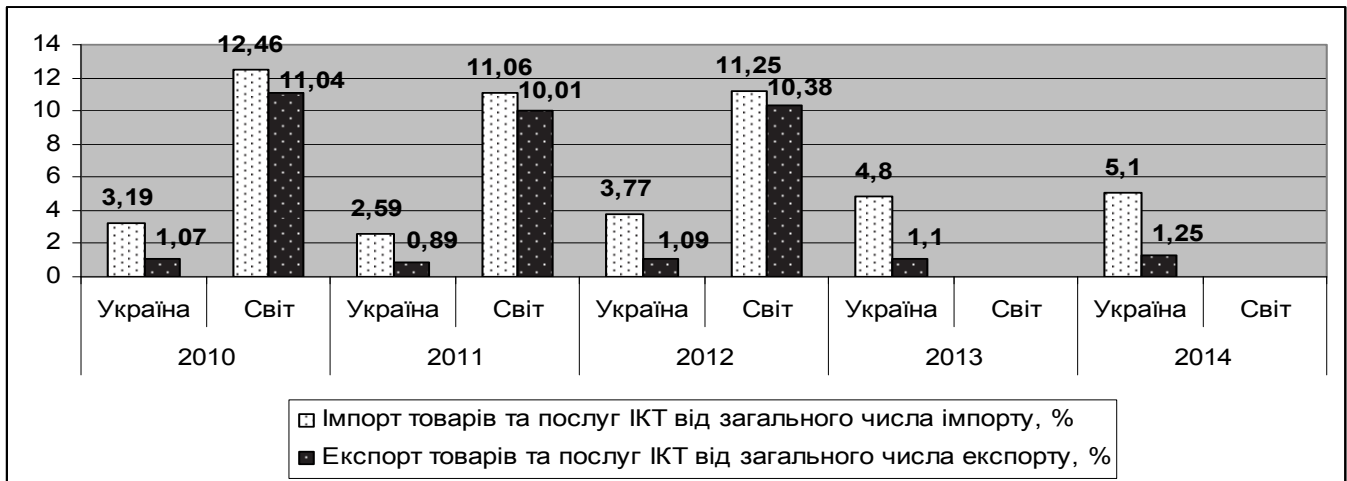

Рисунок 6. Динаміка імпорту та експорту послуг ІКТ в Україні та світі

Оцінюючи рівень розвитку ринку ІКТ в Україні за рівнем імпорту та експорту послуг у їх загальній структурі (рис.6), відзначимо тенденцію значного відставання обсягів експорту від імпорту (1,25% експорту у 2014 році проти 5,1% імпорту), при цьому частка імпорту за період 2010-2014 років зросла на 59,8%, у той час, як експорт зріс лише на 16%. Розглядаючи зазначені показники в контексті загальносвітових тенденцій, констатуємо зменшення відставання імпорту в динаміці 2010-2014 років з 4 до 2 раз, при цьому динаміка показників експорту залишається майже незмінною – відставання у 10 раз від світових показників.

Причиною таких тенденцій є відсутність впровадження необхідного технологічного устрою в промисловості України. Так, І.З. Абдуллаєв, досліджуючи передумови глобального інформаційно-технологічного розвитку в своїй роботі «Информационное общество и глобализация: Критика неолиберальной концепции», виділяє шість технологічних укладів, де з превалюванням V (мікроелектроніка, біотехнології, інформатика) технологічного устрою починається перехід людства до постіндустріального, і, як наслідок, інформаційного суспільства. В розвинених країнах даний період припав на 80-ті роки ХХ ст., поступово змінюючись VI (генна інженерія, нанотехнології) технологічним устроєм на початку ХХІ ст. [3, с.106]. У таких країнах, як США, Японія, КНР зароджуються контури VI технологічного устрою (у США частка продуктивних сил V технологічного устрою становить 60 %, IV – 20 % і близько 5 % припадає на VI технологічний устрій).

На відміну від розвинутих країн, в Україні частка технологій V устрою (електронна промисловість, мінікомп'ютеризація сфери послуг, виробництво і переробка газу, нетрадиційні джерела енергії) становить приблизно 10 % і переважно у найбільш розвинених галузях. Більше 50% технологій належать до IV устрою (автомобілебудування, органічна хімія, виробництво і переробка нафти, масові комунікації), а майже третина – до III (електротехнічне, важке машинобудування, лінії електропередач, неорганічна хімія) [18, с. 28]. Дані тенденції відображає Індекс розвитку ІКТ, за яким Україна у 2014 році зайняла 73 сходинку із 166 країн світу, погіршивши аналогічний показник на 7 пунктів в порівнянні з 2010 роком. За даними Інституту економіки та прогнозування НАН України, нині в Україні підприємства III, далеко не передового технологічного укладу, виробляють 58% загального обсягу промислової продукції, а їх частка в інвестиціях становить 75%. І навпаки, підприємства IV, вищого технологічного укладу, виробляють 38% продукції, а їх частка в інвестиціях становить 20%. Тобто у сфері III технологічного укладу на 1% продукції припадає 1,29% інвестицій, а в четвертому – лише 0,52%, що свідчить про їх вищу віддачу[19].

Ще одним показником розвитку інформаційного суспільства, який пов'язаний з ІКТ, є кількість «цифрових аборигенів» - молодь у віці 15-24 років, яка має не менше 5 років досвіду онлайн-діяльності. В 2012 році їх середньосвітовий рівень становив 5,2% населення: від 9,2% в Африканському регіоні до 79,1% в Європі; від 22,8% в країнах, що розвиваються до 81,9% в розвиненому світі. Україна за цим показником у 2012 році займає 125 місце із 180, з часткою останніх 2,7% від загального числа населення і 21,7% від загальної чисельності молоді, Польща 18 позицію (11,8% і 89,4%), Росія 48 позицію (6,3% і 49,3%), Білорусь 90 (5,5% та 41,8%) [14]. Дана тенденція є цікавою на фоні того, що як зазначається фахівцями ВЕФ, українці проводять на тиждень 20 годин онлайн, у той час, як у Європейському Союзі цей показник у середньому становить 14,8 годин, при цьому 80% українців заявили, що Інтернет допомагає в організації життя, 83% - залишатися на зв'язку із друзями та родичами, 33% вважають його корисним для управління фінансами, а 11% - для організації відпустки або поїздки [17].

Окрім аналізу сектору ІКТ, проведемо дослідження структури інформаційного суспільства України за такими блоками, як «знання» та «інформація». Останній має глобальну цінність і зростає у геометричній прогресії. Компанія McKinsey підрахувала, що 90% усього масиву інформації було сформовано за останні 2 роки і вона продовжує зростати далі: з 2700 ексабайт у 2012 році до 40000 ексабайт у 2020 (1 ексабайт даних відповідає матеріалом бібліотеки Конгресу США, взятим сто тисяч раз)[11]. Сьогодні стан інноваційної та наукової діяльності в Україні більшістю експертів визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах (рис.7). Витрати на наукову та інноваційну

діяльність України у структурі ВВП 2013 року сягають лише 0,73%, при тому, що аналогічний світовий показник становить 2,13%, у США – 2,79%, а в країнах ЄС – 2,06%, що вдвічі більше від національного значення.

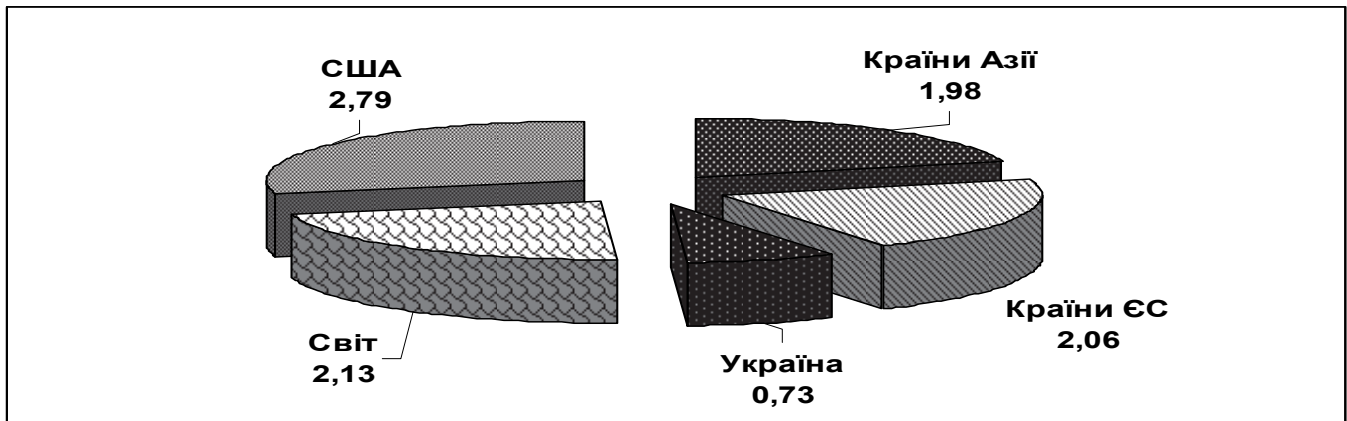

Рисунок 7. Витрати на дослідження і розробки у 2013 році, % від ВВП

В рейтингу країн світу, який проводиться Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, за кількістю патентів у 2012 році Україна посідає 23 сходинку серед 103 держав аналізу, але якщо порівняти їх за кількістю, то різниця буде вражаючою: якщо в Україні даний показник становить 5 253 одиниці, то в Китаї – 526 412 одиниць, США – 503 582 одиниці, Росії – 41 414 одиниць [20].

Враховуючи Глобальний індекс інновацій також вимушені констатувати погіршення позицій України у 2014 році до 63 сходинки в порівнянні з 61 у 2010 році. Не дивлячись на цінову доступність та перспективність всесвітньої мережі в області наукових надбань, найбільш популярними зверненнями українців до Інтернету серед регулярних користувачів були: соціальні мережі - 63%, електронна пошта - 50%, завантаження фільмів і музики - 40%, пошук інформації - 38%, новинні сайти, читання газет - 31%, Інтернет-телефонія - 30% [17]

Наведені міжнародні індекси для оцінки рівня інформаційного суспільства в країні розроблені, в основному, для оцінки складових інформаційного суспільства розвинених держав, і тому вони не враховують низку особливостей, властивих країнам з економікою, що розвивається, і особливо – національних соціально-економічних систем, що знаходяться у процесі трансформації. Водночас ці особливості, зокрема незавершеність економічних реформ, яка зберігається в Україні, значно обмежують інноваційну активність як країни в цілому, так і її регіонів. Ці особливості містять в собі законодавство, що стосується інновацій, інформації, освіти, захисту прав інтелектуальної власності, елементи інноваційної культури та практики [19].

За таких умов, особливої актуальності набувають національні методики оцінки рівня інформаційного суспільства України, які побудовані з врахуванням таких законодавчих актів, як Закон України про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки від 09.01.2007, Постанова КМУ про затвердження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства від 28.11.2012 року та Наказу МОН України про затвердження Методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства від 06.09.2013 року. На основі системи індикаторів та розробленої методики оцінки розраховуються інтегровані композитні індекси рівня розвитку інформаційного суспільства в Україні, а саме: проникнення ІТ в суспільство (ІТС) – 35,73 бали; індекс технологічного застосування ІТ у суспільстві (СТА) - 21,82; індекс використання ІТ в озброєннях і засобах інформаційного захисту (CIDA) – 21,79 [6, с.42].

Аналіз складових індексу ІТС показує, що наукове, економічне та інституціональне забезпечення розвитку та проникнення ІТ у життя суспільства в Україні випереджає розвиток телекомунікацій та апаратно-програмних засобів. Є незначний дисбаланс і в рівні використання інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури. Населення та органи державного управління і місцевого самоврядування стали більш активно й системно впроваджувати у свою основну діяльність сучасні ІТ, ніж це роблять промислові підприємства та організації.

За значенням індексу ІТС Україна пройшла половину шляху інформатизації суспільства й поки відстає від розвинутих країн. На сьогодні країни з високим рівнем розвитку інформаційного суспільства, високоефективною інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою мають значення ІТС у межах 55–70 од[6, с.42].

Висновок: Підсумовуючи проведений аналіз, згрупуємо усі розглянуті рейтинги України в чотири категорії на основі структурного поділу, який проводиться міжнародними та національними агенціями (табл.3)

Таблиця 3. Групування рейтингів України 2014 року за рівнем впровадження інформаційного суспільства

Індекс	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Дуже низький
Світові рейтинги та індекси				
Глобальний індекс конкурентоспроможності	-	-	76	-
Індекс технологічної готовності	-	-	76	-
Індекс мережевої готовності	-	-	73	-
Індекс розвитку Інтернету	-	-	46	-
Індекс електронного уряду ООН	-	87	-	-
Індекс розвитку ІКТ	-	73	-	-
Глобальний індекс інновацій	-	63	-	-
Рейтинг свободи Інтернету	-	16	-	-
Національні індекси				
Проникнення ІТ в суспільство	-	35,73	-	-
Індекс технологічного застосування ІТ у суспільстві	-	21,82	-	-
Індекс використання ІТ в озброєннях і засобах інформаційного захисту	-	21,79	-	-

Загалом можна зробити висновок, що протягом останніх років Україна стабільно утримує середні позиції у світових рейтингах розвитку інформаційного суспільства, (з усієї сукупності проаналізованих показників за 2014 рік, про середній рівень розвитку інформаційного суспільства в Україні свідчить сім, а про низький – чотири значення рейтингів). Зазначимо, що позитивна динаміка отриманих результатів забезпечується не стільки завдяки імплементації найсучасніших ІКТ, скільки за рахунок «наздоганяючого» режиму запровадження, приміром, телекомунікацій чи стільникового мобільного зв'язку. Тому, перспективними напрямками розвитку в рамках реалізації інформаційного суспільства України є підтримання відповідної тенденції зниження цін на товари та мережі ІКТ, підвищення рівня наукової зацікавленості населення в інноваційному та технологічному розвитку, поширення засобів комунікаційного зв'язку шляхом використання сучасних технологій в адміністративному регулюванні суспільного життя. Окреслені дії дозволять сформувати надійну платформу розвитку інформаційного суспільства в Україні та створити на її основі перспективний напрям економічного зростання.

Список використаних джерел

1. ITU predicts 25 billion networked devices by 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.v3.co.uk/v3-uk/news/2207590/itu-predicts-25-billion-networked-devices-by-2020>
2. Дубов Д.В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К. : НІСД. – 2010. – 64 с.
3. Абдуллаев И. З. Информационное общество и глобализация: Критика неолиберальной концепции / И. З. Абдуллаев. – Ташкент : Изд-во «Фанва технология», 2006. – 191с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.03 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/kodeksi/53768.html>
5. Николаев Е.Б. Теорія інформаційної економіки: зміст і основні суперечності: дис. кан. ек. наук: спец.08.00.01/ Е.Б. Николаев. – Київ, 2011. – 176 с.
6. Полумієнко С., Рыбаков Л. Про деякі питання державної політики розвитку інформаційного суспільства // Інформаційне суспільство в Україні: Тези доповідей. – К, 2013. – С. 42–46).
7. Сухов Е.И. Информационное общество как новое общество/ Е.И. Сухов // Теория и практика общественного развития. – 2011. - №7. – С.101-103
8. World Bank Open Data <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>
9. Степанов В.Ю. Проблеми та перспективи інформаційного суспільства/ В.Ю. Степанов// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/02.pdf>
10. The Global Competitiveness Report: 2010 – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report>
11. The Global Information Technology Report: 2010-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/issues/global-information-technology/the-great-transformation/network-readiness-index>
12. UN E-Government Survey: 2010, 2012, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unpan3.un.org/egovkb/Reports/UN-E-Government-Survey>
13. Global Innovation Index: 2010-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=GII-Home>
14. ITU Measuring the Information Society: 2010-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.itu.int/newsroom/press_releases/2009/07.html
15. World Wide Web Foundation: The Web Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webfoundation.org/>
16. Freedom House: Freedom on the Net 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://freedomhouse.org/>
17. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=246684030&cat_id=244276429
18. Семенов В.Ф., Басюк О.В. Використання потенціалу нової економіки при формуванні регіональних інноваційних структур організації і управління туризмом / В.Ф. Семенов, О.В.Басюк: монографія. – О.: Атлант, 2013. – 356 с.
19. Дем'яненко, І. В. Інноваційно-технологічний проєкт як рушійний чинник цивілізаційного поступу суспільства / І. В. Дем'яненко. - К. : НУХТ, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/3499>
20. WIPO IP Facts & Figures: 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/portal/en/>

References

1. ITU predicts 25 billion networked devices by 2020: <http://www.v3.co.uk/v3-uk/news/2207590/itu-predicts-25-billion-networked-devices-by-2020>
2. Dubov D.V., Ozhevan O.A., Gnatiuk S.L. Informatsiine suspilstvo v Ukraini: globalni vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti: analit. dop. [The information society: global challenges and national opportunities]. K. : NISD. 2010. 64 p.
3. Abdullaev I.Z. Informacionnoe obshchestvo i globalizacija: Kritika neoliberal'noj koncepcii [Information society and globalization: a Critique of neo-liberal concepts]. Tashkent : Izd-vo «Fanva tehnologiya», 2006. 191p.
4. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.03 № 435-IV : <http://sfs.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/kodeksi/53768.html>
5. Nikolaev E.B. Teoriia informatsiinoi ekonomiki: zmist i osnovni superechnosti: dis. kan. ek. nauk: spets.08.00.01. Kyiv. 2011. 176 p.
6. Polumiienko S., Rybakov L. Pro deiaki pytannia derzhavnoi polityky rozvytku Informatsiinogo suspilstva [About some vopros derzhavna policy development informazioa susprise] // Informatsiine suspilstvo v Ukraini: Tezi dopovidey. K, 2013. p. 42–46
7. Suhov E.I. Informatsionnoe obschestvo kak novoe obschestvo [Information society as a new society]. // Teoriya i praktika obschestvennogo razvitija. 2011. №7. p.101-103
8. World Bank : <http://data.worldbank.org/topic/economy-and-growth>
9. Stepanov V.Yu. Problemy ta perspektyvy informatsiinogo suspilstva [Problems and prospects of informazioa susprise]. // <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/02.pdf>
10. The Global Competitiveness Report: 2010–2014: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report>
11. The Global Information Technology Report: 2010-2014: <http://www.weforum.org/issues/global-information-technology/the-great-transformation/network-readiness-index>
12. UN E-Government Survey: 2010, 2012, 2014: <http://unpan3.un.org/egovkb/Reports/UN-E-Government-Survey>
13. Global Innovation Index: 2010-2014: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=GII-Home>
14. ITU Measuring the Information Society: 2010-2014 : http://www.itu.int/newsroom/press_releases/2009/07.html
15. World Wide Web Foundation: The Web Index 2014: <http://webfoundation.org/>
16. Freedom House: Freedom on the Net 2013: <https://freedomhouse.org/>
17. Dopovid pro stan informatizatsiyi ta rozvytok informatsiinogo suspilstva v Ukraini za 2013 rik : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish>

18.Semenov V.F., Basiuk O.V. Vykorystannia potentsialu novoi ekonomiki pry formuvanni regionalnyh innovatsiinyh struktur organizatsii i upravlinnia turyzmom [The potential Novo economy when Formosan regonline innovating organization structures, Department of tourism]. monografiia. O. : Atlant, 2013. 356 p.

19.Demianenko, I.V. Innovatsiino-tehnologichniy progres yak rushiinyi chynnyk tsyvilizatsiinogo postupu suspilstva [Novatio-the technological progress of Yak Rosini cennik civilizing the cost susprise]. K. : NUHT, 2009. : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/3499>

20.WIPO IP Facts & Figures: 2012 : <http://www.wipo.int/portal/en/>

ДАННІ ПРО АВТОРА

Ситкіна Марія Володимирівна, аспірант
Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського
м. Кременчук, вул. Першотравнева, 20
e-mail: mari.2189@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Сыткина Мария Владимировна, аспирант
Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского
г. Кременчук, Первомайская, 20
e-mail: mari.2189@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Sytkina Maria, aspirant
Kremenchuk Mykhailo Ostohradskyi National University
Kremenchuk, Pershotravneva Street, 20
e-mail: mari.2189@mail.ru

УДК 336.74.58

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ОСВІТНІХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

**Студінський В.А.,
Шевчук В.О.**

Предметом дослідження є соціально-економічні відносини, що виникають в процесі функціонування освітньої галузі та ринку робочої сили в сучасній економіці.

Мета даного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі і значення освіти в суспільних процесах під впливом глобальних процесів та інноваційного розвитку економіки, а також необхідності формування освітніх кластерів в Україні на сучасному етапі.

Освітній кластер в Україні покликаний в площині регіонів сформувати системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації професійних кадрів, які залучаються до процесу виробництва.

Ключові слова: освіта, кластер, виробництво, освітній процес, кваліфікована робоча сила.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ В УКРАИНЕ

**Студинский В.А.,
Шевчук В.О.**

Предметом исследования являются социально-экономические отношения, которые возникают в процессе функционирования образовательной сферы и рынка рабочей силы в современной экономике.

Цель данного исследования состоит в теоретическом обосновании роли и значения образования в общественных процессах под влиянием глобальных процессов и инновационного развития экономики, а также необходимости формирования образовательных кластеров в Украине на современном этапе.

Образовательный кластер в Украине призван в плоскости регионов сформировать систему подготовки, переподготовки и повышения квалификации профессиональных кадров различных отраслей экономики.

Ключевые слова: образование, кластер, производство, образовательный процесс, квалифицированная рабочая сила.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF EDUCATIONAL CLUSTERS IN UKRAINE

**Studinski V.A.
Shevchuk V.O.**

The subject of study is the socio-economic relations that arise in the functioning of the educational sector and labour market in the modern economy.

The purpose of this study is to theoretically justify the role and importance of education in social processes under the influence of global processes and innovative development of the economy and the need for the formation of educational clusters in Ukraine at the present stage.

Education cluster in Ukraine drafted into the plane of the regions to establish a system of training, retraining and advanced training of professional personnel in various sectors of the economy.

Key words: the education cluster, manufacturing, educational process, skilled workforce.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства великого значення набуває освітня сфера, яка покликана готувати для економічного комплексу фахівців високого рівня. За час незалежності України вже сформовано відповідну освітню систему, яка наближається у своїх стандартах до загальноєвропейських вимог. Водночас сучасний стан державного розвитку і формування національних кваліфікованих кадрів супроводжується нагромадженням відповідних проблем в системі загальноосвітньої та професійної підготовки робочої сили. Усвідомлюючи ці проблеми, варто намагатися втілювати в практику різноманітні підходи та заходи щодо управління сферою освіти, особливо вищої школи, які відповідають сучасним вимогам в сфері підготовки професійних кадрів.